

ИДЕЯТА ЗА НАЦИОНАЛНО ОСВОБОЖДЕНИЕ И ЕДИНЕНИЕ В ЗНАМЕНАТА НА СТАРОЗАГОРСКОТО ВЪСТАНИЕ И СЪЕДИНЕНИЕТО

Нейчо Кънев

Стара Загора -6000 , България

IDEA OF NATIONAL LIBERATION AND UNIFICATION A FOCUS FOR THE STARA ZAGORA UPRISING AND COMPOUND

Neycho Kanev

Stara Zagora - 6000, Bulgaria

ABSTRACT

Reach us flags of Stara Zagora and Chirpan, Stara Zagora Uprising related compound and allow to look at the messages of their images and to understand the determinant political processes.

The link between the flag of the rebels Stara Zagora - Chirpan 1875 and the Unification - in 1885 further reinforces the notion of ownership and development of the national idea, and acts according to its changing conditions. In the flags is incorporated ambition of the nation to a new historic transition and independence. Therefore, they are not just museum relics and part of the program ideals of liberation and unity.

Keywords: Local flags, Stara Zagora Uprising - 1875 compound - in 1885, the idea of national liberation, unity of the nation.

Когато, през 1915 г., се появява знаменателният отчет на Археологическото дружество “Августа Траяна” за годините: 1912, 1913 и 1914 /Отчет, 1915: 34/, първият директор и уредник на Старозагорския музей Атанас Кожухаров нарушава научната представа за хронологичност, като отдава предимство на възрожденските паметници, които са “... гордост за старозагорското гражданство”.

В реликвите от Възраждането директорът на Музея търси вододелни събития, свързани с прехода към най-новото време. Истинският мост към него е Знамето на старозагорските въстаници от 1875 г., връчено на една от опълченските дружини, преименувана по-късно в Шеста старозагорска /Пак Там/.

Потърсим ли извисяването на тази научна нравственост, непременно ще достигнем до съвременния извод, че трибагренникът е предтеча на националния символ и че неговата форма и дух са вдъхновени от основополагащата движеща идея за възстановяването на българската държава. Подобно виждане позволява да се приеме, че Знамето е част от народната животопис, с която може да се пропътува в едно метежно и неуравновесено време, определено от десетилетието между 1875 и 1885 г.. Колкото и силно да се възхищаваме на великолепието, както и на приликата в знамената от двете непреходни исторически събития – Старозагорското въстание и Съединението, отношението към историчното в историята ни подтиква да потърсим хладните исторически хроники.

Всички повествователи от въздействащата старозагорска споменна предица, са единодушни, че майсторската ръка на класния учител по краснопис и турски език, деецът на Старозагорския революционен комитет, Христо Куртев пресъздава графично върху бял елипсовиден фон символа на надигащата се нация – разяреният лъв с корона на главата, разположен под дъговидния надпис “Свобода или смърт”. Отново от старозагорските хронисти научаваме, че знаменното платно в съчетание : светлосиня, зелена и червена хоризонтални ивици, е съшито от баба Стоянка, майката на героите от Старозагорското въстание Михаил и Георги Жекови.

На уречения ден 16 /28/ септември 1875 г. малката чета от 22-а души , съставена от най-пламенните революционери, се отправя към “Чадър могила”, където под развяващото се знаме “обявява” България за свободна и независима. След няколкодневни лутане четниците се разпръсват.

Послеписът е не по-малко епичен. Главният апостол Стефан Стамболов тайно отнася Знамето във Велико Търново, където се съхранява от Михаил Сарафов / Илков, Дим.,1908: 187 ; Биман, А.Х., 1996: 19/. Според посоченият отчет на дружеството “Августа Траяна”, след освобождаването на старата българска столица от Предния отряд на ген. Й.Вл. Гурко Стефан Стамболов го връчва на една от опълченските дружини.

Като твърдим,че особената стойност на Знамето се засилва от връзката между двете определящи събития – революцията и Освобождението, едва ли ще подминем смисловото послание на съчетанието върху обратната страна на Знамето,прибавено от опълченците – осмоконечен кръст и девиза “Свобода или смърт”.Същите незатихващи възрожденски пориви и народолюбива екзалтация през 1907 г. довеждат до дарителския жест на Опълчевското дружество, с което засилват историческата му предметност в току-що открития Старозагорски музей.

На пръв поглед не толкова красив е печатът на времето върху другите две знамена – Чирпанските знамена от 1885 г.,които отразяват устрема на Съединението, като нов изблик на заветите за единение, и независимост.

Чувственото видение на разярения лъв с корона на главата, изработено по вкуса на “Народния примитивизъм” върху малиново червена коприна ,изглежда интуитивно от основния девиз: “Правдината се добива с кръвнина”, както и от добре открояващата се година – 1885 и мястото на изработването или предназначението – Чирпан.

Второто знаме стои още по-близо до старата бунтовна традиция.Отликата е, че бродираният изправен лъв е под заветните думи : “Свобода или смърт” и заедно с втория надпис : “Силата прави Съединението”, са разположени върху платнище от зелена коприна.

Тяхната историческа прослава се засилва не само от участието им в боя при с. Калфа /Съединение/, но и от присъединяването на Чирпанската чета “Искра” към частите охраняващи границата с С Турция до края на Сръбско-българската война.

Възбудителната страна от искреността на изображенията ги превръща в истински народни светини. Първото знаме през далечната 1955 година е предадено на Военно-историческия музей в София,докато второто остава в родния Чирпан поне още две десетилетия,като един от символите и размаха на славното минало / Кънев,Н., 1995: 177-183 ; Същият..2004: 133-146 //.

С тези предварителни думи вероятно стигаме следващото ниво, което е свързаоно с големите обществени процеси или казано по друг начин, трябва да се откъснем от чувствителността на изображенията, за да се доближим до посланията на Знамената.

Същностните черти на набелязаната тема подсказват, че естеството им трябва да се изведе от документите на Вътрешната революционна организация /ВРО/, които най-добре отразяват гениалните прозрения на нейния съзидател, Апостолът Васил Левски. Духовният кръгзор на българската революция се извисява в най-съвършените документи на епохата: “Предначертанието” и “Наредата” /Проекто-уставът на ВРО/ /Левски, В., 1973: 11 и сл./. Те определят смисълът ѝ : независимост от външни сили и цялостна смяна на съществуващата политическа система.

В условията на поредната “Източна криза” от 1875 г. Българският революционен комитет /БРК/ в Букурещ, начело с Христо Ботев, на 12 август с.г. взема съдбоносни решения.Зад извеждането и налагането на “Българския въпрос” стои изискването за равнопоставеност на въстаниците в бъдещите преговори при възстановяването на държавата. Ето че отново стигаме до неповторимите идеи на Апостола. В “Наредата” срещаме понятието “Балканска република”, т.е. в свободната въстаническа зона на Стара

планина войводите трябва да провъзгласят Привременно българско правителство, което да продължи борбата и да представлява нацията пред външния свят. /Дойнов, Д., 2004 ; 2005: 219-224 ; Павловска, Цв., 2004; 1997: 122-138 ; Кънев, Н., 2010: 5/.

Духовното откровение на тези виждания, откриваме в претворяването им през 1885 г.. Новият Централен комитет /БТЦРК/ извежда две основни постановки. В чл. Първи от Устава се казва, че “военните предводители ще бъдат войводи”. /Страшимиров, Д., 1908:218/. Покрай другите им задължения е отбелязано, че трябва да вдигнат “ народните знамена”. /Пак Там., 1908: 219-231/..

Малко по-далеч от изследователската страст остава съпричастността към плана от 1875 г.- завземането на градовете и създаването на народна армия. Апостолът Стефан Стамболов и старозагорските дейци, начело с Председателя Кольо Ганчев, стигат до виждането за превземането на Стара Загора при устремното настъпление на градските и селските отряди. След временната победа и привличане на доброволци, от направленията на “Заарските точки” да се стигне Балкана, за да продължат бойните действия под ръководството на Привременното правителство. Донякъде в документите и главно в споменната литература намираме убедителни потвърждения за връщането към този план съобразно обстановката от 1885 г. /Стателова, Ел., Попов, Р., 1985 : 238 и сл./.

Напуснем ли впечатляващите описания, непременно достигаем до духа на времето. Това позволява да определим, че Знамето на старозагорските въстаници вгражда онова съприживяване на местния комитет с вижданията БРК в Букурещ. Няма съмнение, че умонастроенията и увлеченията се определят от възпламеняващите документи на Централния орган, но също и от обаянието на 21-годишния апостол Стефан Стамболов и от достолепието на Председателя Кольо Ганчев. Вдъхновението от предстоящите революционни събития се превръща в сюжетен разказ за посланията на Знамето. Тази представа, позволява да допуснем, че общността от революционери и интелегенти определя точния еквивалент на духа и облика на Знамето, които сега приемаме като предтеча на националния ни символ..

С тези мисли може да се насочим към първите следосвобожденски години когато накърненото национално чувство предизвиква масова съпротива срещу Берлинския договор. Непосредствено след това вниманието се спира на създаването на новия комитет – БТЦРК, който разчита на съвместни действия на въоръжените народни отряди и армията. Действията на тази двойно дестилирана организация с предходната е поразително. Без големи усилия се възстановяват комитетите, които отново завладяват умовете и сърцата на съвременниците, определят тяхното политическо поведение и обединяват в широк народен фронт интелегенти, ученици, занаятчи, чиновници и селяни. Заедно с това, чрез тях се създава пространно обществено недоволство. Съединението е неизбежно, но както преди се разчита и на символиката, чийто език може да ни отведе до предопределеността на историческия момент.

Старозагорското знаме от 1875 г. е също разказ от летописа на събитията. Може да добавим, че е предоставено градиво за осигуряване на независимостта, поради това, то не е епизод, а документ за размисъл, който сюжетно преминава в знамената от 1885 г. Ако тръгнем само от възприятието на Чирпанските знамена ще стигнем до въпроса: Е ли е това възстановяване на четническата тактика или е разграничителна линия при създаването на народните чети? По силата на Конституцията на Княжество България е определено как изглежда “Българското народно знаме”. / Конституция, 1879 : 7/. Следователно четите не трябва да се доближават и използват този утвърден символ.

Това не е вегетативен недостатък, а по-скоро възкресяване въздействието и истинската пластичност на хайдушките и четническите знамена. Тяхната разбираемост сякаш е между два свята: този на революционната традиция и другият на Съединението..

Тези примитивни,но запомнящи се изображения вдъхновяват обществото и подсказват за отношението му към държавата, която не трябва да бъде поставена на външно-политически натиск главно от гарантите на Берлинския договор.

Знамената на Старозагорското въстание и Съединението не са сенки от миналото или прашни музейни реликви. Може би, разбираме, че пред нас са символите на българската революция, като част от въздействието на идеята за възстановяването на държавността ни. Всички доводи от военно и политическо естество, разкрити или не,говорят за връзката на събитията от 1875-1876 г. и 1885 г. В тях е вложен смисъла и обаянието на един непреходен подвиг, който създава условията за нов исторически преход. През дълбочината на годините, без да загубят очарованието на времето си , те са истински посланици на народолюбието и отблясъка от превъплъщението на дълговечния стремеж към свобода и съвършенство на обществото.

ЛИТЕРАТУРА :

За да се избегне преповтарянето, насочваме вниманието към по-близки и достъпни източници и изследвания.

1. Дойнов,Дойно. Бенковски продължител на делото на Левски. – В: Българско възраждане. Т. 6. С.,2004 ; Същият. “Предначертанието” на Васил Левски основа на програмните документи на БРЦК. – В: Българско възраждане т. 7,2005, с. 219-224 ;Павловска, Цветана. Георги Бенковски за стратегията на българската държавност. – В: Българско възраждане. Т.6 ;Същата. Революционната стратегия и тактика на Христо Ботев. – Научна сесия “Христо Ботев и неговата чета”. 27-28 май 1996. Враца, 1997, 32-38 и др.

2. Илков,Димитър. Принос към историята на град Стара Загора. Пловдив,1908, с. 187 ; Биман, А.Х.. Стамболов. Биография. С., 1996 /фототипно издание/, с. 19. / Твърди,че Знамето е съхранявано в пещера/.

3. Левски,Васил. Документално наследство / ВЛ ДК /. Под редакцията на Кирила Възвъзова и Николай Генчев. С., 1973, 11 и сл.

4. Конституция на Българското княжество. Търново, 1879 година,Априлий ,16 день, с. 7.

5. Кънев ,Нейчо. Идеята за съединение в знамената на Чирпанската чета. – В: Съединението. България от 1885 година и националноосвободителната програма на българите. Доклади и съобщения на научна конференция в Пловдив на 5 и 6 септември 1995 г. Пловдив,,1995, с. 177-183 ; Същият. Знамето на старозагорските въстаници от 1875 г. – музейна реликва или предтеча на националния символ. – В: Известия на Регионалния исторически музей В. Търново. Т. 19, 2004, с. 133-140.

6. Кънев, Нейчо. Основополагащи възгледи на Левски и Ботев в проявленията на Старозагорското въстание – 1875 г.- В: списание на СУ Стара Загора, 2010, с. 5 .

7. Стателова,Елена, Попов,Радослав. Съединението – 1885 г. Спомени. С., 1985, 238.

8. Страшимиров, Димитър. Архив на Възраждането. Т.2. С., 1908, 218.

9. Отчет на Археологическото дружество “ Августа Траяна” в гр. Стара Загора за изтеклите 1912,1913 и 1914 години. Стара Загора, 1915, 34.